

**NOTA DE FUNDAMENTARE**  
**a proiectului de lege cu privire la arbitraj**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1. Denumirea autorului proiectului</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Proiectul de lege cu privire la arbitraj a fost elaborat de Ministerul Justiției, cu suportul Grupului de lucru pentru îmbunătățirea cadrului normativ în materia arbitrajului, constituit prin Ordinul ministrului justiției nr. 184/2024 și format din arbitri, avocați și reprezentanți ai mediului de afaceri.                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>2.1. Temeiul legal și sursa proiectului</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <p>Prezentul proiect are drept scop implementarea:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>a) acțiunii nr. 14.2. din Foaia de parcurs privind „Statul de drept” (criteriu de referință în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană);</li><li>b) acțiunii nr. 225 din Planul național de reglementări pentru anul 2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 841/2024;</li><li>c) acțiunii nr. 2.4.2. b) din Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025.</li></ul> |
| <b>2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p>În prezent, în Republica Moldova există două acte legislative care reglementează arbitrajul:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>a) Legea nr. 23/2008 cu privire la arbitraj (în continuare – Legea nr. 23/2008), care reglementează arbitrajul intern;</li><li>b) Legea nr. 24/2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional (în continuare – Legea nr. 24/2008), care reglementează arbitrajul comercial internațional.</li></ul>                                                                                                                                         |

Existența celor două legi, care vizează același obiect de reglementare, a determinat deficiențe normative și practice, cum ar fi:

- a) utilizarea unei terminologii neuniforme;
- b) existența unor reglementări divergente, fapt care generează o practică fragmentară în domeniul arbitrajului;
- c) necorelarea deplină cu prevederile Legii-model UNCITRAL privind arbitrajul comercial internațional (în continuare – Legea-model UNCITRAL), în special în cazul Legii nr. 23/2008. Deși legile actuale au preluat elemente din Legea-model UNCITRAL, acestea nu reflectă amendamentele moderne ale acestui instrument (în special cele din 2006), ceea ce plasează Republica Moldova într-un dezavantaj competitiv în raport cu alte jurisdicții arbitrale din regiune.

### **3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse**

Obiectivele prezentului proiect constau în:

- a) unificarea principalelor reglementări în domeniul arbitrajului într-un singur act legislativ, aplicabil atât arbitrajului intern, cât și arbitrajului comercial internațional;
- b) transpunerea deplină a prevederilor Legii-model UNCITRAL în ordinea juridică națională;
- c) sporirea atractivității arbitrajului în calitate de modalitate alternativă de soluționare a litigiilor, prin creșterea eficienței și eficacității procedurilor arbitrale.

#### **3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi**

În conformitate cu art. 71 alin. (4) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, la interpretarea actului normativ se ține cont de nota de fundamentare care a însoțit proiectul actului normativ și de alte documente care permit identificarea voinței autorității publice care a adoptat, a aprobat sau a emis actul normativ.

Astfel, la interpretarea prevederilor legale propuse se va ține cont de prezenta notă de fundamentare.

Adițional, pornind de la faptul că prezentul proiect de lege reprezintă o transpunere deplină a Legii-model UNCITRAL, la interpretarea prevederilor din prezentul proiect de lege se va ține cont de [lucrările preparatorii](#) ale acestui Legii-model UNCITRAL și, în special, de [comentariul analitic](#) elaborat de secretariatul UNCITRAL la proiectul Legii-model.

## **CAPITOLUL I – DISPOZIȚII GENERALE**

### ***ARTICOLUL 1 – OBIECTUL ȘI DOMENIUL DE APLICARE***

Alineatul (1) enunță în mod concis obiectul de reglementare al legii, respectiv modul de organizare și desfășurare a arbitrajului.

Alineatele (2) și (3), la rândul lor, delimitează domeniul de aplicare al legii, acesta fiind determinat de locul arbitrajului. În acest context, conceptul de „loc al arbitrajului” are o importanță esențială pentru stabilirea aplicabilității legii.

Noțiunea de „loc al arbitrajului” nu desemnează un loc geografic propriu-zis, ci are natura unei ficțiuni juridice, neavând o legătură necesară cu locul fizic în care se desfășoară activitățile arbitrale, precum audierile. Locul arbitrajului se referă la jurisdicția în baza legislației căreia se organizează și se desfășoară procedura arbitrală într-un anumit litigiu. Acesta este stabilit prin acordul părților sau, în lipsa unui asemenea acord, de către tribunalul arbitral, în condițiile prevăzute de art. 29 din prezenta lege.

Prin urmare, locul arbitrajului determină legea aplicabilă procedurii arbitrale (*lex arbitri*).

În calitate de regulă generală, prezenta lege se aplică în cazul în care locul arbitrajului se află în Republica Moldova. Iar prevederile art. 8, 19, 20 și 48 se aplică și în cazul în care locul arbitrajului se află în altă jurisdicție sau nu a fost încă stabilit. Nu în ultimul rând, în cazul în care locul arbitrajului nu a fost încă stabilit, instanțele de judecată sunt competente să exercite atribuțiile de suport în vederea constituirii tribunalului arbitral prevăzute în capitolul III, dacă pârâtul sau reclamantul are sediul sau domiciliul în Republica Moldova.

În altă ordine de idei, alineatul (4) consacră regula aplicării prioritare a tratatelor internaționale, stabilind că, în cazul în care printr-un tratat internațional la care Republica Moldova este parte sunt prevăzute dispoziții diferite de cele cuprinse în legislația națională în materia arbitrajului, se aplică dispozițiile tratatului internațional.

### ***ARTICOLUL 2 – NOȚIUNI PRINCIPALE ȘI REGULI DE INTERPRETARE***

Alineatul (1) stabilește definițiile principalelor noțiuni utilizate în cuprinsul prezentei legi, iar alineatele (2)–(4) consacră trei reguli esențiale de interpretare a unor prevederi ale acesteia.

## **I. NOȚIUNI PRINCIPALE**

### ***„arbitraj”***

Definiția noțiunii de „arbitraj” reflectă trăsăturile fundamentale și indispensabile ale acestei instituții juridice. Astfel, arbitrajul:

- a) constituie o modalitate alternativă de soluționare a litigiilor, distinctă de justiția statală, realizată prin intermediul instanțelor de judecată;
- b) implică soluționarea litigiilor de către un tribunal arbitral, compus din arbitri desemnați de părți.

### ***„convenție arbitrală”***

Convenția arbitrală reprezintă instrumentul juridic care formează baza și justificarea arbitrajului.

Pe lângă stabilirea elementelor constitutive ale unei convenții arbitrale, definiția acesteia urmărește să ofere o claritate sporită, prin identificarea factorilor care nu trebuie să influențeze procesul de caracterizare juridică a acordului.

Astfel, principalul element constitutiv al oricărei convenții arbitrale este existența unui angajament al părților de a supune litigiul arbitrajului. Totodată, definiția enumeră mai mulți factori care trebuie tratați ca irelevanți la stabilirea dacă un acord poate fi caracterizat drept convenție arbitrală în scopurile prezentei legi.

Primul factor se referă la sfera de aplicare a acordului: părțile pot trimite la arbitraj *„toate sau o parte din litigii care au apărut sau care pot să apară între ele”*.

Al doilea factor privește natura litigiilor pe care părțile intenționează să le supună arbitrajului. Definiția clarifică faptul că noțiunea de convenție arbitrală nu se limitează la acorduri referitoare la soluționarea litigiilor contractuale. Or, o convenție arbitrală poate viza litigiile care privesc o „relație juridică determinată, contractuală sau necontractuală”, iar *travaux préparatoires* indică faptul că această expresie „trebuie interpretată în sens larg, astfel încât să acopere toate cazurile comerciale necontractuale întâlnite în practică (de exemplu, intervenția unei terțe părți în relațiile contractuale; încălcarea unei mărci comerciale sau alte forme de concurență neloială)”.

### ***„tribunalul arbitral”***

Tribunalul arbitral reprezintă organul jurisdicțional al procedurii arbitrale și poate fi constituit dintr-un arbitru unic sau dintr-un complet de arbitri format din doi sau mai mulți arbitri.

## II. REGULI DE INTERPRETARE

Alineatele (2) și (3) sunt concepute pentru a preveni o interpretare excesiv de literală a trimiterilor din prezenta lege la libertatea părților de a stabili o anumită chestiune sau la acordul acestora. Potrivit interpretării rezonabile consacrate la alineatul (2), o asemenea libertate acoperă nu doar posibilitatea părților de a decide ele însele asupra chestiunii respective, ci și dreptul acestora de a autoriza o terță persoană sau o instituție să stabilească chestiunea în numele lor. Exemple practice ale unor asemenea chestiuni pot fi numărul arbitrilor, locul arbitrajului și alte aspecte procedurale.

Alineatul (3) recunoaște practica obișnuită a părților de a face trimitere, în acordul lor, la reguli de arbitraj (ale unor instituții, asociații sau alte organisme), în locul negocierii și redactării unei convenții arbitrale complet originale și individuale.

Alineatul (4) precizează că în cazul în care o prevedere a prezentei legi, cu excepția celor din art. 34 lit. a) și din art. 42 alin. (2) lit. a), se referă la o acțiune, această prevedere se aplică și acțiunii reconvenționale, iar în cazul în care face referire la obiecțiile împotriva acțiunii, această prevedere se referă și la obiecțiile împotriva acțiunii reconvenționale.

### *ARTICOLUL 3 – ARBITRABILITATEA*

Acest articol stabilește care litigii pot face obiectul unei convenții arbitrale (*i.e.* litigiile care pot fi supuse arbitrajului).

Deși Legea-model UNCITRAL nu definește exhaustiv lista litigiilor arbitrabile, art. 3 din proiect valorifică „clauza de rezervă” prevăzută la art. 1 alin. (5) din Legea-model UNCITRAL, care permite statelor să determine, prin legislație proprie, ce dispute pot sau nu să fie supuse arbitrajului.

Proiectul instituie o prezumție generală de arbitrabilitate pentru litigiile de natură patrimonială, definind astfel un domeniu de aplicare larg. Pentru litigiile nepatrimoniale, criteriul definitoriu este capacitatea părților de a încheia o tranzacție (dreptul de dispoziție).

Proiectul exclude în mod expres din sfera arbitrajului litigiile rezultate din contractele de credit pentru consumatori (Legea nr. 202/2013) și garanțiile aferente. Această limitare este o măsură de protecție a părții vulnerabile, prevenind impunerea clauzelor compromisorii în contractele standardizate.

De asemenea sunt excluse din sfera arbitrajului litigiile care vizează dreptul familiei, cu excepția celor asupra cărora părțile pot încheia o tranzacție.

Persoanele juridice de drept public, inclusiv statul și unitățile administrativ-teritoriale, pot încheia convenții arbitrale în privința litigiilor aferente raporturilor juridice civile, dar și în alte cazuri prevăzute de lege. Iar în cazul litigiilor care vizează contractele administrative, acestea pot face obiectul unei convenții arbitrale dacă sunt aprobate de Guvern.

#### *ARTICOLUL 4 – ARBITRAJUL INSTITUȚIONAL ȘI ARBITRAJUL AD-HOC*

Articolul 4 stabilește cadrul organizatoric al procedurilor arbitrale, recunoscând și definind cele două modalități prin care litigiile pot fi soluționate prin arbitraj în Republica Moldova. Această delimitare este esențială pentru a oferi părților previzibilitate în alegerea mecanismului de soluționare a disputelor.

Proiectul de lege clarifică distincția dintre:

- **Arbitrajul instituțional:** Această formă presupune că procedura este administrată de o instituție permanentă de arbitraj (cum ar fi o Curte de Arbitraj de pe lângă o Cameră de Comerț), în conformitate cu regulamentul propriu al acelei instituții. Instituția oferă suport logistic, liste de arbitri și un cadru procedural prestabilit.
- **Arbitrajul ad-hoc:** Aceasta este o formă de arbitraj organizată direct de către părți pentru un litigiu specific, fără intervenția unei instituții permanente. Părțile au libertatea deplină de a stabili regulile de procedură, modul de numire a arbitrilor și locul desfășurării, fiind limitate doar de normele imperative ale prezentei legi.

De asemenea, articolul subliniază caracterul consensual al arbitrajului:

- Părțile au dreptul deplin de a alege între cele două forme prin intermediul convenției arbitrale.
- În cazul arbitrajului instituțional, simpla trimitere la o anumită instituție implică, în absența unei stipulații contrare, acceptarea regulamentului de procedură al acelei instituții (integrarea prin referință).

Proiectul clarifică faptul că instituția de arbitraj nu soluționează ea însăși litigiul, ci administrează procesul. Atribuția de a pronunța hotărârea aparține exclusiv tribunalului arbitral desemnat conform regulilor alese.

#### *ARTICOLUL 5 – COMPETENȚA INSTANȚELOR DE JUDECATĂ*

Articolul 5 stabilește principiul intervenției minime a instanțelor judecătorești în procedura de arbitraj, un pilon fundamental al Legii-model UNCITRAL. Această

prevedere are scopul de a asigura autonomia procesului arbitral și de a preveni tacticile de tergiversare prin recurgerea nejustificată la instanțele de drept comun.

Proiectul instituie o regulă restrictivă: în chestiunile reglementate de prezenta lege, nicio instanță de judecată nu va interveni, cu excepția cazurilor în care legea prevede expres acest lucru. Această abordare oferă securitate juridică părților, garantând că, odată aleasă calea arbitrajului, procesul nu va fi blocat de litigii paralele în instanțele statale.

Deși intervenția este limitată, legea recunoaște necesitatea unei colaborări între sistemul judiciar și arbitraj, instanța intervenind exclusiv pentru:

- **Funcții de suport:** Numirea arbitrilor în caz de dezacord (Cap. III), asistența în administrarea probelor (Art. 37) sau dispunerea măsurilor provizorii (Art. 20).
- **Funcții de control:** Examinarea cererilor de recuzare (Art. 12) sau soluționarea acțiunii în desființarea hotărârii (Art. 47).

#### *ARTICOLUL 6 – RECEPȚIONAREA COMUNICĂRILOR SCRISE*

Articolul 6 reglementează fluxul informațional în procedura arbitrală, instituind un mecanism de „recepție prezumată” menit să asigure celeritatea și să prevină blocajele procedurale cauzate de destinatarii evazivi. Normele prezentului articol au caracter supletiv, aplicându-se doar în absența unei convenții contrare a părților sau a unor prevederi specifice în regulamentele de arbitraj instituțional.

Comunicarea se consideră realizată dacă este remisă personal sau transmisă la sediul, domiciliul ori adresa poștală/electronică a destinatarului. Utilizarea „adresei electronice” confirmă validitatea juridică a corespondenței digitale, cu condiția existenței unei dovezi de transmitere.

În situația în care destinatarul nu poate fi localizat prin mijloacele obișnuite, articolul permite notificarea la ultima adresă cunoscută. Această procedură este condiționată de efectuarea unor cercetări rezonabile, oferind tribunalului arbitral un fundament solid pentru a continua procedura fără riscul de desființare a hotărârii pentru nelegala citare.

Expedierea prin scrisoare recomandată sau orice alt mijloc care atestă tentativa de livrare echivalează cu recepția efectivă. Acest mecanism protejează hotărârea arbitrală de eventuale excepții privind încălcarea dreptului la apărare în faza de executare silită.

Alineatul (3) izolează regimul comunicărilor arbitrale de formalismele stricte ale Codului de procedură civilă, acestea din urmă rămânând aplicabile exclusiv în cadrul procedurilor judiciare conexe arbitrajului.

## **CAPITOLUL II – CONVENȚIA ARBITRALĂ**

Capitolul II stabilește cadrul juridic al convenției arbitrale, fundamentat pe principiul priorității voinței părților și al limitării formalismului riguros în favoarea securității circuitului civil. Cerința formei scrise este adaptată realităților tehnologice, recunoscând validitatea acordului indiferent de suportul material, atâta timp cât conținutul este determinabil și accesibil. Prin această abordare, se elimină riscul de nulitate a clauzelor arbitrale din rațiuni pur formale, fiind valorificate inclusiv schimburile de mesaje electronice sau referirile prin încorporare la documente externe care conțin reglementări arbitrale. Mai mult, textul consacră conceptul de „consimțământ procedural”, prin care lipsa contestării existenței convenției în faza incipientă a litigiului echivalează cu recunoașterea jurisdicției tribunalului arbitral.

În plan procesual, prevederile consolidează efectul negativ al convenției arbitrale, limitând intervenția instanțelor de judecată la un control de legalitate minimal și urgent. Norma instituie o prezumție de competență în favoarea arbitrajului, obligând instanța statală să își decline competența (prin scoaterea cererii de pe rol) dacă nu identifică o cauză de nulitate vădită a convenției.

Un aspect esențial pentru celeritatea soluționării litigiilor îl reprezintă independența procedurilor: existența unui proces pendinte în fața instanțelor judecătorești nu suspendă cursul arbitrajului. Această soluție juridică previne utilizarea abuzivă a acțiunilor în justiție ca tactică de amânare a soluționării diferendului pe fond, permițând tribunalului arbitral să finalizeze procedura și să pronunțe hotărârea indiferent de stadiul procesului statal paralel.

## **CAPITOLUL III – TRIBUNALUL ARBITRAL**

Capitolul III reglementează mecanismele de formare a tribunalului arbitral, punând accent pe echilibrul dintre autonomia de voință a părților și necesitatea unor soluții de rezervă care să garanteze funcționalitatea procedurii în cazul lipsei de cooperare.

Un pilon central al acestui capitol îl reprezintă rolul de sprijin acordat instanțelor de judecată. Intervenția judecătorului nu este concepută ca o imixtiune în procesul arbitral, ci ca un mecanism de siguranță activat doar atunci când părțile sau arbitrii desemnați nu reușesc să ajungă la un consens ori când mecanismul de numire agreeat devine nefuncțional. Această cooperare inter-jurisdicțională asigură faptul că procedura arbitrală rămâne viabilă chiar și în situații de impas.

În egală măsură, capitolul fundamentează garanțiile de imparțialitate și independență, impunând arbitrilor o obligație de transparență continuă pe tot

parcursul procedurii. Procedura de recuzare este astfel reglementată încât să protejeze integritatea tribunalului, oferind posibilitatea unui control judiciar asupra refuzului de recuzare, dar menținând celeritatea prin permiterea continuării arbitrajului pe durata soluționării incidentului. Nu în ultimul rând, stabilirea unor standarde de diligență profesională, a căror nerespectare poate atrage înlocuirea arbitrului, subliniază natura mandatului arbitral ca fiind unul bazat pe responsabilitate și eficiență în soluționarea litigiului.

#### **CAPITOLUL IV – COMPETENȚA TRIBUNALULUI ARBITRAL**

Capitolul IV reglementează unul dintre pilonii fundamentali ai autonomiei arbitrajului, și anume capacitatea tribunalului de a-și determina propria jurisdicție, independent de eventualele contestații aduse contractului principal sau convenției arbitrale (principiul auto-determinării competenței).

Dispozițiile consacră dreptul tribunalului arbitral de a decide asupra propriei competențe, inclusiv în ceea ce privește existența sau validitatea convenției arbitrale. Această normă asigură faptul că tribunalul nu este paralizat de simple alegații privind lipsa sa de jurisdicție, permițându-i să evalueze el însuși temeiul legal al investiției sale.

Un aspect juridic esențial este tratarea clauzei arbitrale ca un acord distinct de restul contractului în care este inserată. În consecință, o decizie a tribunalului prin care contractul principal este declarat nul nu atrage automat, *ipso jure*, nulitatea clauzei de arbitraj. Această ficțiune juridică garantează că mecanismul de soluționare a disputelor supraviețuiește chiar și atunci când validitatea raportului juridic de fond este infirmată.

Pentru a asigura loialitatea procesuală și a preveni tacticile de tergiversare, obiecția privind necompetența trebuie ridicată cel târziu odată cu depunerea referinței (întâmpinării). Partea care a participat la numirea arbitrului nu este decăzută din dreptul de a invoca necompetența, însă nerespectarea termenului procedural atrage, de regulă, imposibilitatea de a mai contesta jurisdicția ulterior, cu excepția situațiilor justificate de tribunal.

Dacă tribunalul arbitral decide, printr-o încheiere prealabilă, că are competență, oricare dintre părți poate solicita instanței de judecată, într-un termen scurt (30 de zile), să tranșeze definitiv această chestiune. Pentru a menține celeritatea procedurii, legea permite tribunalului să continue procesul arbitral și chiar să pronunțe hotărârea de fond în timp ce cererea privind competența este pendinte în fața instanței. Această soluție descurajează utilizarea contestațiilor de jurisdicție ca simplu instrument de amânare a soluționării litigiului.

## CAPITOLUL V – MĂSURILE PROVIZORII ȘI ÎNCHEIERILE PRELIMINARE.

Capitolul V structurează un sistem dual de protecție a drepturilor părților, oferind tribunalului arbitral competența de a interveni prompt pentru a conserva integritatea litigiului prin două mecanisme cu finalități și regimuri procedurale distincte: măsurile provizorii și încheierile preliminare.

**Măsurile provizorii** sunt concepute ca instrumente de protecție pe termen lung, menite să mențină o anumită stare de fapt sau să prevină prejudicierea procesului prin distrugerea probelor ori înstrăinarea activelor necesare executării viitoarei hotărâri. Din perspectivă juridică, aceste măsuri se bazează pe principiul contradictorialității, fiind dispuse, de regulă, după audierea ambelor părți. Fundamentarea acestora rezidă în necesitatea echilibrării riscurilor: tribunalul evaluează dacă refuzul măsurii ar cauza un prejudiciu mai grav decât cel suferit de pârât prin impunerea ei, condiționând totul de o probabilitate rezonabilă ca reclamantul să aibă câștig de cauză pe fondul litigiului.

În contrast, **încheierile preliminare** reprezintă un mecanism de urgență cu caracter excepțional, menit să gestioneze situațiile în care însăși notificarea părții adverse ar putea compromite eficacitatea măsurii provizorii solicitate. Rațiunea lor juridică este una de tip conservator și temporar; ele permit tribunalului să acționeze imediat, fără o comunicare prealabilă către pârât, pentru a preveni acțiuni de re-credință (precum disiparea fulgerătoare a bunurilor). Totuși, natura lor este inerent restrictivă, având o durată limitată la 20 de zile, perioadă în care tribunalul este obligat să asigure dreptul la replică al părții vizate și să decidă dacă menține, modifică sau anulează încheierea în cadrul unei proceduri pe deplin contradictorii.

Această distincție clară între măsura provizorie (regulă) și încheierea preliminară (excepția de urgență) asigură un instrumentar juridic flexibil, capabil să răspundă nevoilor de celeritate ale arbitrajului, protejând în același timp dreptul la apărare prin mecanisme de răspundere și garanții financiare obligatorii pentru solicitant.

## CAPITOLUL VI – PROCEDURA ARBITRALĂ

Capitolul VI consacră principiile fundamentale ale procedurii arbitrale, fundamentând un echilibru între autonomia de voință a părților și prerogativele de dirijare ale tribunalului arbitral, în scopul asigurării celerității și a egalității de arme.

Norma imperativă impune tribunalului arbitral obligația de a trata părțile cu deplină egalitate și de a acorda fiecăreia posibilitatea efectivă de a-și prezenta

susținerile și de a-și proba pretențiile. Acest standard reprezintă fundamentul caracterului contradictoriu al procedurii, nerespectarea sa constituind un motiv de desființare a hotărârii.

Se recunoaște prioritatea acordului părților în configurarea regulilor procedurale. În absența unei stipulații contrare, tribunalul arbitral beneficiază de o largă marjă de apreciere în conducerea procedurii, având competența exclusivă de a determina admisibilitatea, relevanța și forța probantă a mijloacelor de probă.

„Locul arbitrajului” este definit ca o ficțiune juridică ce determină *lex arbitri* (legea aplicabilă procedurii), părțile având libertatea de a-l alege. Tribunalul arbitral poate decide desfășurarea unor acte procedurale (audieri, cercetări la fața locului) în orice alt punct geografic, fără ca acest fapt să altereze sediul juridic al arbitrajului.

În privința regimului lingvistic, se instituie libertatea deplină a părților, tribunalul având doar rolul de a suplini absența acordului acestora pentru a evita blocajele de comunicare.

Procedura propriu-zisă se caracterizează printr-o structură logică ce debutează cu cererea de arbitraj – actul care marchează momentul sesizării și produce efecte asupra prescripției extinctive – și continuă cu etapa depunerii referinței și a probatoriului. Termenele pentru depunerea referinței (întâmpinării) și a probatoriului pot fi configurate de părți sau de tribunal, sub sancțiunea decăderii, asigurând astfel ritmicitatea procesului.

Deși legea favorizează celeritatea, permițând soluționarea litigiului pe baza înscrisurilor atunci când circumstanțele o permit, ea garantează dreptul la oralitate. Astfel, tribunalul este obligat să organizeze audieri ori de câte ori o parte solicită acest lucru, asigurând contactul direct al arbitrilor cu probele și argumentele orale, element esențial pentru o deliberare informată și echitabilă.

Această arhitectură juridică urmărește să asigure un cadru procedural flexibil, dar previzibil, care să reducă durata litigiului comparativ cu procedura judiciară de drept comun, păstrând în același timp rigoarea necesară unui act de jurisdicție.

## **CAPITOLUL VII – HOTĂRÂREA ARBITRALĂ**

Capitolul VII marchează faza finală a procesului arbitral, reglementând condițiile de formă și fond ale hotărârii, precum și mecanismul de exercitare a controlului de legalitate de către instanțele statale. Arhitectura juridică a acestui capitol este construită pentru a asigura stabilitatea soluțiilor pronunțate, limitând intervenția judiciară la un control de regularitate, fără posibilitatea rejudecării fondului.

În cazul unui tribunal colegial, deciziile sunt luate prin mecanismul majorității de voturi, cu excepția cazului în care părțile au agreat o altă regulă de deliberare.

Hotărârea trebuie să îmbrace obligatoriu forma scrisă și să fie motivată, această cerință fiind esențială pentru a permite părților și instanței de control să verifice respectarea limitelor de investire a tribunalului. Semnarea hotărârii de către majoritatea membrilor tribunalului este suficientă, cu condiția menționării motivelor pentru care restul semnăturilor lipsesc, asigurând astfel finalitatea procedurii chiar și în situația unor opinii divergente sau a indisponibilității unui arbitru.

Una din principalele inovații din prezenta lege se regăsește la articolul 46, care conferă hotărârii arbitrale o forță juridică consolidată, menită să asigure celeritatea actului de justiție. Spre deosebire de alte sisteme de jurisdicție alternativă, proiectul instituie o prezumție de validitate și executorialitate imediată. Astfel, hotărârea arbitrală devine document executoriu prin ea însăși, fără a fi necesară o procedură prealabilă de încuviințare a executării (*exequatur*) din partea instanțelor statale, cu condiția ca aceasta să nu fie contestată sau desființată în cadrul controlului judiciar. Această soluție juridică transformă hotărârea într-un titlu executoriu direct, asimilată sub aspectul eficacității cu o hotărâre judecătorească definitivă, simplificând astfel procesul de recuperare a creanțelor sau de realizare a drepturilor recunoscute de tribunalul arbitral.

În strânsă corelație cu această forță executorie, reglementarea limitează intervenția instanțelor judecătorești la o singură cale de atac: cererea de desființare. Rațiunea juridică a acestui mecanism nu este rejudecarea fondului cauzei, ci un control de legalitate strict circumscris viciilor procedurale grave sau încălcării ordinii publice. Instanța de judecată nu poate infirma raționamentul juridic al arbitrilor pe fondul litigiului, sarcina sa fiind limitată la verificarea integrității convenției arbitrale și a respectării dreptului la apărare.

## **CAPITOLUL VIII – DISPOZIȚIILE FINALE ȘI TRANZITORII**

Intrarea în vigoare a prezentei legi este prevăzută pentru 1 ianuarie 2027. Până la această dată va fi necesară ajustarea cadrului normativ conex, în special a Codului de procedură civilă nr. 225/2003.

Procedurile arbitrale începute până la intrarea în vigoare a prezentei legi se desfășoară în continuare conform legislației în vigoare la data începerii procedurii arbitrale.

### **3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare**

În vederea atingerii obiectivului trasat, opțiuni alternative nu au fost identificate.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>4. Analiza impactului de reglementare</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>4.1. Impactul asupra sectorului public</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Implementarea prezentului proiect de lege generează un impact pozitiv multidimensional asupra sistemului judiciar și a administrației publice. Prin consolidarea arbitrajului ca mecanism jurisdicțional alternativ viabil și eficient, se preconizează o reducere progresivă a numărului de litigii comerciale aflate pe rolul instanțelor de judecată. Această descărcare a fluxului de cauze va permite judecătorilor specializați să aloce resurse sporite dosarelor de complexitate ridicată, contribuind indirect la creșterea calității actului de justiție și la reducerea termenelor de soluționare în cadrul sistemului judecătoresc.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Implementarea prevederilor prezentului proiect de lege nu implică cheltuieli financiare suplimentare.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>4.3. Impactul asupra sectorului privat</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Implementarea proiectului exercită un impact semnificativ asupra mediului de afaceri prin alinierea deplină a cadrului normativ național la standardele internaționale stabilite de Legea-model UNCITRAL, oferind astfel o garanție de stabilitate și profesionalism partenerilor comerciali. Această armonizare legislativă facilitează integrarea operatorilor economici în fluxurile comerciale globale, asigurându-le accesul la o metodă de soluționare a disputelor recunoscută și utilizată la nivel mondial. Prin adoptarea unui limbaj juridic și a unor proceduri universale acceptate, proiectul reduce incertitudinea juridică și crește gradul de încredere a investitorilor în predictibilitatea sistemului de justiție din Republica Moldova. În consecință, sectorul privat beneficiază de un climat investițional consolidat, unde autonomia de voință și protecția drepturilor contractuale sunt garantate printr-un mecanism de arbitraj modern, eficient și adaptat cerințelor economiei de piață contemporane. |
| <b>4.4. Impactul social</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

|                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>4.4.1. Impactul asupra protecției datelor cu caracter personal</b>                                                                                                                               |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen</b>                                                                                                                                        |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>4.5. Impactul asupra mediului</b>                                                                                                                                                                |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>4.6. Alte impacturi și informații relevante</b>                                                                                                                                                  |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>5. Compatibilitatea proiectului cu legislația UE</b>                                                                                                                                             |
| <b>5.1. Măsuri normative necesare pentru transpunerea actelor juridice ale UE în legislația națională</b>                                                                                           |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>5.2. Măsuri normative care urmăresc crearea cadrului juridic intern necesar pentru implementarea legislației UE</b>                                                                              |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>5.3. Concluziile expertizei de compatibilitate</b>                                                                                                                                               |
| Nu este aplicabil.                                                                                                                                                                                  |
| <b>6. Avizarea și consultarea publică a proiectului</b>                                                                                                                                             |
| Inițierea elaborării prezentului proiect de lege a fost anunțată pe 3 iulie 2023 ( <a href="#">link</a> ). Adicional, a fost plasat anunț și pe platforma particip.gov.md ( <a href="#">link</a> ). |
| <b>7. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent</b>                                                                                                                                |
| După adoptarea prezentului proiect de lege va fi necesară modificarea cadrului normativ conex, în special a Codului de procedură civilă nr. 255/2003.                                               |

**8. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ**

Instituțiile arbitrale urmează să-și ajusteze regulile sale de procedură arbitrală în corespundere cu prevederile prezentei legi.

**Secretar de stat**

**Eduard SERBENCO**